

VLADAN DESNICA I KULA STOJANA JANKOVIĆA

Dr.sc. Uroš Desnica, dipl. ing.

Kula Jankovića u vlasništvu je obitelji Janković-Desnica gotovo 4 stoljeća, i u njoj se praktički kontinuirano živjelo sve do oko 1970 e. Kroz to dugo razdoblje kompleks je prolazio kroz mnoge promjene, uspone i padove, da bi u periodu između dva svjetska rata doživio možda svoj najveći sjaj, kad je dio tog fortifikacijsko-stambenog objekta na nekadašnjoj granici otomanskog carstva prilagođen udobnijem stanovanju, te je težište postalo lijep smještaj dvorca, na izuzetnoj prirodnoj poziciji, s vlastitim izvorom vode i ribnjakom, okružen njegovanim *arboretumom*. Tokom stoljeća sakupljeno je i niz vrijednih predmeta koje su činili osnovu umjetničkih zbirki Kule; posebno je vrijedna kolekcija od oko 40 ikona iz 16 do 18 stoljeća, kao i niz drugih.

Vladan Desnica je bio vrlo aktivan u zaštiti, dopunjavanju ali i stvaranju tih zbirki. Naime, Desnica je bio veliki erudita, te znalac i ljubitelj lijepog i umjetnički ili povijesno vrijednog. Na primjer, dobar dio arheološke zbirke, zbirke starog novca, zbirke rimskog stakla, ... su i nastale tako da bi seljaci, kad bi iskopali nešto njima neobično u polju, upozoravali ili pozivali Desnicu ili sami donosili u Kulu - jer su tragovi vrlo dugog življenja na plodnoj zemlji Ravnih kotara, barem od paleolita pa na dalje, često su izlazili na vidjelo pri obradi zemlje, pogotovo kad se prešlo na duboko oranje. Uz brojna druga područja ekspertize, bio je izuzetan znalac starog oružja. U tom je bio i javno priznat: 1953 g- je za Gradski muzej u Splitu uredio, s karakteristično dobrim ukusom i osjećajem za mjeru i ravnotežu, njihovu veliku izložbenu Salu starog oružja. Jedan od od poticaja za taj interes je svakako morala bi i velika zbirka starog oružja Kule Jankovića. Koja je brojila oko 220 primjeraka, raznih vrsta - sablji, mačeva, buzdovana, štitova, itd.

Gotovo je nepotrebno i reći i da je velika biblioteka u Kuli Jankovića (preko 4.000 knjiga), stvarana stoljećima, višegeneracijska obiteljska tradicija koja je i stvorila tako veliku biblioteku, ljubav prema knjizi te intelektualna atmosfera u roditeljskom domu Vladana Desnice, imala ogroman utjecaj na V. Desnicu i njegovo životno opredjeljenje kao pisca – a naravno i obrnuto, on je biblioteku i dalje nadopunjavao. Europska, mediteranska, antička i slavenska književna baština, posebno, talijanska, francuska i ruska literatura značajno utjecala na Desnicu (njegovu (vrlo kvalitetnu) prijevodi s tih jezika su važan nezanemariv dio stvaralačkog opusa Vladana Desnice).

Desnica je puno vremena, često i više mjeseci u godini provodio u Kuli. Očito, ljepota i raznolikost kvaliteta mjesta, spiritualna moć Kule snažno je djelovala na Desnicu.

Meni se čini da je bogatstvo i kompleksnost raznih slojeva i aspekata Kule (a tu je bilo prožimanje kontrasta: krasna priroda i profinjena civilizacija, jednostavno seosko i rafinirano građansko, epsko i lirsko, i tako dalje) na neki način rezoniralo s bogatstvom i kompleksnosti njegove vlastite ličnosti – koja je predstavljala specifičnu i slojevituu sintezu mediterana, klasičnih, romanskih i slavenskih duhovnih vrijednosti.

Kula je očito na Desnicu djelovala i smirujuće i jako inspirativno. Upravo ovdje napisao je dobar dio svog opusa, a posebno romana "Proljeća Ivana Galeba". Ovdje je uživao i pisati i boraviti – na primjer baveći se sadnjom i njegovanjem drveća, te družeći si i razgovarajući i sa seljacima i sa zanimljivijim posjetiteljima – a posjetitelja koji su u Kulu dolazili zbog raznih interesa bilo je zbilja mnogo.

Vladan Desnica je želio da vrijednosti i ljepote Kule budu dostupne svima. Tako je 50-tih i 60-ih godina 20-og stoljeća otvorio za javnost najstariji dio Kule, uredivši, značajki i s puno ukusa,

nekoliko ambijentalno najvrjednijih prostorija Kule i pretvorio ga u izložbeni prostor za dio zbirki. To se prvenstveno odnosi na "staru kuhinju" u Kuli s pretežno etnografskim materijala, "salu" - reprezentativnu prostoriju s lijepim namještajem, slikama, umjetničkim predmetima., zatim prostorija "ispred sale", sa zbirkama starih predmeta, staklenih i metalnih iskopina, nekoliko ikona, primjeraka oružja itd., te "tamnicu". Ispred tamnice je bio uredio lapidarij s izlošcima iskopina iz paleolita, neolita, rimskog doba i srednjeg vijeka. I okolicu Kule, posebno tzv. veliku i malu avliju oplemenio je skulpturalnim izlošcima – od gigantskih prethistorijskih okamenjenih puževa- ostaci Panonskog mora -, preko lijepih rimskih artefakata (više grobnih urni i detalja, kao što je rimski cestovni miljokaz), do jednog turskog nadgrobnog spomenika i kamene biste venecijanskog providura, u prirodnoj veličini.